

Neoficialus vertimas

EUROPOS TARYBA
EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS
TREČIASIS SKYRIUS

BYLA JĖČIUS PRIEŠ LIETUVĄ

(Pareiškimo Nr. 34578/97)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2000 m. liepos 31 d.

Byloje Jėčius prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Trečiasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko J.-P. COSTA,

teisėjų W. FUHRMANN,

P. KŪRIO;

F. TULKENS;

K. JUNGWIERT,

K. TRAJA;

M. UGREKHELIDZE

ir *skyriaus kanclerės* S. DOLLÉ,

po svarstymo uždarame posėdyje 2000 m. liepos 11 dieną

skelbia šį sprendimą, kuris buvo priimtas tą dieną:

PROCESAS

1. Byla buvo pradėta Lietuvos Respublikos piliečiui Juozui Jėčiui (“pareiškėjui”) 1996 m. gruodžio 30 dieną pateikus pareiškimą (Nr. 34578/97) Europos Žmogaus Teisių Komisijai (“Komisijai”) prieš Lietuvos Respubliką pagal ankstesnį Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (“Konvencijos”) 25 straipsnį. 1999 m. balandžio 9 dieną pareiškėjas mirė. 1999 m. balandžio 14 dienos laišku pareiškėjo našlė pareiškė norą tęsti bylą.

2. Pareiškėjui atstovavo K. Stungys, Vilniuje praktikuojantis advokatas. Lietuvos Vyriausybei (“Vyriausybei”) atstovavo jos atstovas, teisingumo viceministras G. Švedas.

3. 1999 m. spalio 25 dieną, per ankstesniuose Konvencijos 32 straipsnio 1 dalyje ir 47 straipsnyje numatytą trijų mėnesių terminą, Europos Žmogaus Teisių Komisija (“Komisija”) perdavė bylą Teismui. Komisijos prašymas rėmėsi ankstesniais 44 ir 48 straipsniais ir deklaracija, kuria Lietuva

pripažino privalomą Teismo jurisdikciją (ankstesnis 46 straipsnis). Prašymu buvo siekiama, kad būtų priimtas sprendimas, ar bylos faktai atskleidžia valstybės atsakovės įsipareigojimų pagal Konvencijos 5 straipsnio 1, 3 ir 4 dalis pažeidimą.

4. Pagal Konvencijos vienuoliktojo protokolo 5 straipsnio 4 dalį, imant kartu su Teismo reglamento 100 straipsnio 1 dalimi ir 24 straipsnio 6 dalimi, 1999 m. gruodžio 13 dieną Didžiosios kolegijos komisija nusprendė, kad byla turi nagrinėti kolegija, sudaryta viename iš Teismo skyrių. Po to Teismo pirmininkas, remdamasis [Teismo reglamento] 52 straipsnio 1 dalimi, paskyrė bylą Trečiajam skyriui.

5. 2000 m. sausio 18 dieną Trečiojo skyriaus pirmininkas pagal Konvencijos 27 straipsnio 1 dalį ir Teismo reglamento 26 straipsnio 1 dalį sudarė kolegiją.

6. Pasitaręs su šalimis, Teismas nusprendė šioje byloje nerengti viešo posėdžio.

7. 2000 m. kovo 21 dieną, kovo 23 dieną, kovo 29 dieną ir gegužės 17 dieną šalys Teismo prašymu ir savo iniciatyva pateikė keletą dokumentų.

FAKTAI

I. BYLOS APLINKYBĖS

8. Pareiškėjas, viešbučio direktorius, buvo įtartas 1994 m. padarytu nužudymu. 1995 m. ši nužudymo byla buvo nutraukta dėl įrodymų nebuvimo.

9. Pareiškėjas buvo sulaikytas 1996 m. vasario 8 dieną. Tą pačią dieną vyriausiasis policijos komisaras, generalinio prokuroro pavaduotojui sankcionavus, paskyrė pareiškėjui 60 dienų “prevencinį sulaikymą”. 1996 m. vasario 9 dieną Vilniaus apygardos teismas patvirtino prevencinį sulaikymą. Nutarimas skirti prevencinį sulaikymą rėmėsi bendrąja tada galiojusia Baudžiamojo proceso kodekso 50¹ straipsnio nuostata, kuri leido prevencinį sulaikymą ryšium su banditizmu, nusikalstamu susivienijimu ir asmens terorizavimu. Pareiškėjas apskundė šį sulaikymą, nurodydamas, *inter alia*, kad jam nebuvo pranešta, dėl ko jis suimtas ir kuo kaltinamas. 1996 m. vasario 19 dieną Vilniaus apygardos teismo teisėjas atmetė šį skundą. Minėtame sprendime nebuvo nurodytas konkretus kaltinimas pareiškėjui. Dėl jo prevencinio sulaikymo nebuvo atliktas joks tyrimas.

10. 1996 m. kovo 8 dieną nužudymo bylos tyrimas buvo atnaujintas. Pareiškėjui buvo pateiktas kaltinimas kaip nužudymo sunkinančiomis aplinkybėmis vykdytojui. Jis buvo apkaltintas organizavęs jo automobilį neva pavogusio asmens nubaudimą, pasibaigusį šio asmens mirtimi. Iš penkių kaltinamųjų šioje byloje trys buvo policininkai, kurie tariamai perdavė sulaikytą auką pareiškėjui.

11. 1996 m. kovo 14 dieną generalinio prokuroro pavaduotojas, remdamasis Baudžiamojo proceso kodekso 104 straipsniu, sankcionavo pareiškėjo kardomąjį kalinimą (suėmimą) įtariant nužudymu. Jo suėmimas buvo sankcionuotas iki 1996 m. liepos 4 dienos.

12. 1996 m. kovo 27 dieną pareiškėjas buvo apklaustas. 1996 m. balandžio 22 dieną pareiškėjas pateikė pareiškimą prokuratūrai nurodydamas, kad nėra įrodymų, leidžiančių įtarti jį padarius ar ruošus nusikaltimą ir kad jo prevencinis sulaikymas bei po to sekęs kardomasis kalinimas (suėmimas) buvo nesuderinami su vidaus baudžiamuoju procesu ir Konvencijos 5 straipsniu. 1996 m. balandžio 24 dieną Panevėžio apygardos vyriausiasis prokuroras atmetė šį pareiškimą tuo pagrindu, kad pareiškėjo suėmimas galėjo būti pateisintas remiantis vien tik nusikaltimo, kuriuo jis buvo įtariamas, sunkumu.

13. 1996 m. gegužės 17 dieną pareiškėjas pateikė pareiškimą generaliniam prokurorui ir toliau teigdamas, kad jis nėra pagrįstai įtariamas ir kad jo suėmimas pažeidžia jo teises pagal Konvencijos 5 straipsnį. 1996 m. birželio 4 dieną naują pareiškėjo atstovo pareiškimą atmetė Panevėžio apygardos vyriausiasis prokuroras.

14. Parengtinis tyrimas buvo užbaigtas 1996 m. gegužės 29 dieną. Nuo 1996 m. gegužės 30 dienos iki birželio 10 dienos pareiškėjui ir jo advokatui buvo leista susipažinti su bylos medžiaga. Kitų kaltinamųjų byloje susipažinimas su byla vyko iki 1996 m. birželio 14 dienos.

15. Susipažinęs su bylos medžiaga pareiškėjas pateikė pareiškimą prokuratūrai, teigdamas, kad kaltinimas ir suėmimas yra nepagrįsti. 1996 m. birželio 11 dieną Panevėžio apygardos prokuratūros prokuroras atmetė šį pareiškimą, nurodydamas, kad visoje bylos medžiagoje yra pakankamai pareiškėjo kaltės įrodymų.

16. 1996 m. birželio 13 dieną prokuroras informavo kalėjimo, kuriame pareiškėjas buvo laikomas suimtas, administraciją, kad jo suėmimas “automatiškai prasitęsė iki 1996 m. birželio 14 dienos” pagal tuo metu galiojusią Baudžiamojo proceso kodekso 226 straipsnio 6 dalį ir kad byla buvo perduota Panevėžio apygardos vyriausiajam prokurorui kaltinamajai išvadai patvirtinti. Nebuvo priimtas joks sprendimas dėl kardomosios priemonės pareiškėjui.

17. 1996 m. birželio 24 dieną Panevėžio apygardos vyriausiasis prokuroras parašė raštą kalėjimo administracijai, informuodamas, kad nužudymo byla buvo perduota Panevėžio apygardos teismui ir kad pareiškėjo suėmimas buvo teisėtas. Nebuvo priimtas joks sprendimas dėl suėmimo.

18. 1996 m. liepos 1 dieną Panevėžio apygardos teismas informavo kalėjimo administraciją, kad 1996 m. liepos 31 dieną vyks teismo posėdis ir kad bus nuspręsta dėl pareiškėjo ir kitų kaltinamųjų bylos teismo nagrinėjimo. Nebuvo priimtas joks formalus sprendimas dėl pareiškėjo kardomosios priemonės.

19. 1996 m. liepos 31 dieną tvarkomajame posėdyje Panevėžio apygardos teismo teisėjas nusprendė pareiškėjo “kardomąją priemonę palikti nepakeistą”. Teisėjas nepaminėjo kitų pareiškėjo suėmimo teisėtumo aspektų. Pareiškėjo advokatas šiame posėdyje dalyvavo.

20. Bylos teisminis nagrinėjimas Panevėžio apygardos teisme prasidėjo 1996 m. rugsėjo 3 dieną. 1996 m. rugsėjo 9 dieną teisminis nagrinėjimas buvo atidėtas, kad būtų surinkti papildomi įrodymai.

21. Nuo 1996 m. spalio 14 iki spalio 16 dienos apygardos teismas nagrinėjo bylą dalyvaujant pareiškėjui ir jo advokatui. 1996 m. spalio 16 dieną teismas nusprendė, kad pareiškėjas turi likti suimtas. Kiti pareiškėjo kardomosios priemonės teisėtumo aspektai sprendime nebuvo paminėti. Pareiškėjo suėmimo terminas buvo pratęstas iki 1997 m. vasario 15 dienos. Teismas taip pat nurodė gražinti bylą tyrimui papildyti.

22. 1996 m. spalio 28 dieną pareiškėjas apskundė šį sprendimą Apeliaciniam teismui. Taip pat jis pateikė pareiškimus generaliniam prokurorui, kalėjimo administracijai ir Seimo kontrolieriui. Pareiškėjas teigė, kad apygardos teismas nepriėmė tinkamo sprendimo jį suimti, nes jis tik pratęsė neegzistuojantį sprendimą dėl suėmimo, kuris baigė galioti 1996 m. birželio 4 dieną. Pareiškėjas, *inter alia*, teigė, kad jo atžvilgiu buvo pažeisti Lietuvos Konstitucijos 20 straipsnis ir Konvencijos 5 straipsnis.

23. 1996 m. lapkričio 21 dieną Seimo kontrolierius atkreipė vidaus reikalų ministro, generalinio prokuroro, Pataisos reikalų departamento direktoriaus ir kalėjimo viršininko dėmesį į tai, kad, jo nuomone, pareiškėjas “buvo neteisėtai laikomas suimtas nuo 1996 m. birželio 14 dienos iki 1996 m. liepos 31 dienos, tuo pažeidžiant Konstitucijos 20 straipsnį ... ir Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies c punktą”.

24. 1996 m. lapkričio 25 dieną pareiškėjas pateikė naują skundą dėl jo suėmimo.

25. 1996 m. lapkričio 27 dieną Apeliacinis teismas atmetė skundą, remdamasis tuo metu galiojusia Baudžiamojo proceso kodekso 372 straipsnio 4 dalimi. Rašte pareiškėjui Apeliacinis teismas pripažino, kad žemesnės instancijos teisėjai “galbūt” padarė teisinę klaidą, spręsdami jo suėmimo klausimą, bet pažymėjo, kad jų sprendimai negali būti skundžiami.

26. Tą pačią dieną pagal prokurorų skundą dėl Panevėžio apygardos teismo 1996 m. spalio 16 dienos nutarties Apeliacinis teismas panaikino nutartį gražinti bylą tyrimui papildyti. Pareiškėjas apskundė šį sprendimą.

27. 1996 m. lapkričio 30 dieną pareiškėjas pateikė skundą dėl jo suėmimo Aukščiausiojo Teismo pirmininkui. 1996 m. gruodžio 30 dieną Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkas informavo pareiškėją, kad skundas negali būti nagrinėjamas. Jis pripažino, kad pareiškėjas “nuo 1996 m. birželio 4 dienos iki 1996 m. liepos 31 dienos buvo laikomas suimtas nepratęsęs kardomosios priemonės”. Tačiau jis pabrėžė, kad “skundo pagrindas nekeičia įstatymo nuostatos, jog nutartis dėl kardomosios priemonės paskyrimo, pakeitimo ar pratęsimo (Baudžiamojo proceso kodekso 372 straipsnio 4 dalis) ... neskundžiama”.

28. 1997 m. sausio 14 dieną Aukščiausiasis Teismas pakeitė 1996 m. lapkričio 27 dienos Apeliacinio teismo nutartį, kuria buvo panaikinta 1996 m. spalio 16 dienos Panevėžio apygardos teismo nutartis grąžinti bylą tyrimui papildyti. Aukščiausiasis Teismas taip pat nusprendė, kad nagrinėti nužudymo bylos esmę turėtų trijų teisėjų kolegija, o ne vienas teisėjas.

29. Pareiškėjas pateikė civilinį ieškinį kalėjimo administracijai dėl to, kad jis buvo laikomas suimtas be formalaus sprendimo. 1997 m. vasario 26 dieną Šiaulių apylinkės teismas atmetė ieškinį. Teisėjas nustatė, kad administracijos veiksmai buvo pagrįsti “prokuroro sankcija bei raštais, informuojančiais apie suėmimo pratęsimą, ir teisėjo bei teismo sprendimais”. 1997 m. balandžio 28 dieną Šiaulių apygardos teismas patvirtino apylinkės teismo sprendimą.

30. Pareiškėjas pateikė prašymą paleisti jį už užstatą dėl sveikatos. 1997 m. kovo 17 dieną Panevėžio apygardos teismas atmetė šį prašymą. Teisminis bylos nagrinėjimas buvo vėl atidėtas, grąžinus bylą tyrimui papildyti, iki 1997 m. balandžio 28 dienos, kai byla buvo grąžinta teismui. Teisminis bylos nagrinėjimas buvo atnaujintas 1997 m. gegužės 26 dieną.

31. 1997 m. birželio 9 dieną Panevėžio apygardos teismas išteisino pareiškėją pagal visus kaltinimus dėl įrodymų nebuvimo. Jis buvo paleistas iš įkalinimo.

32. Prokurorai ir kiti teisiamieji byloje apskundė pirmosios instancijos nuosprendį. 1997 m. rugpjūčio 27 dieną Apeliacinis teismas panaikino apygardos teismo nuosprendį. Byla buvo grąžinta prokuratūrai papildomam tyrimui atlikti.

33. 1997 m. spalio 22 dieną Panevėžio apygardos prokuratūros prokuroras informavo pareiškėją, kad baudžiamoji byla prieš jį buvo nutraukta 1997 m. spalio 21 dienos sprendimu.

II. BYLAI REIKŠMINGOS VIDAUS TEISĖS NUOSTATOS

34. Bylai reikšmingos Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatos:

20 straipsnio 3 dalis:

“Nusikaltimo vietoje sulaikytas asmuo per 48 valandas turi būti pristatytas į teismą, kur sulaikytajam dalyvaujant sprendžiamas sulaikymo pagrįstumas. Jeigu teismas nepriima nutarimo asmenį suimti, sulaikytasis tuojau pat paleidžiamas.”

30 straipsnio 1 dalis:

“Asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą.”

35. Bylai reikšmingos ankstesnio Baudžiamojo proceso kodekso nuostatos:

10 straipsnis (galiojęs iki 1996 m. birželio 21 dienos):

“Niekas negali būti suimamas kitaip, kaip tik remiantis teismo sprendimu, teisėjo nutarimu arba prokuroro sankcija”

50¹ straipsnis [prevencinis sulaikymas] (galiojęs iki 1997 m. birželio 30 dienos):

“...[T]urėdamas pakankamą pagrindą manyti, kad asmuo gali padaryti pavojingą veiką, kurios požymiai numatyti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 75 [banditizmas], 227¹ [nusikalstamas susivienijimas] arba 227² [asmens terorizavimas] straipsniuose, ir siekdamas užkardyti tokio nusikaltimo padarymą, ... policijos komisariato vadovas ... motyvuotu nutarimu, sankcionuotu [prokuroro], turi teisę tokį asmenį sulaikyti

Per 48 valandas, dalyvaujant policijos pareigūnui, priėmusiam nutarimą dėl sulaikymo, ir prokuratūros pareigūnui, jį sankcionavusiam, ... sulaikymo pagrįstumo klausimą sprendžia apylinkės teismo pirmininkas, apygardos teismo teisėjas ar apygardos teismo skyriaus pirmininkas.

Teisėjo nuožiūra sprendžiant sulaikymo pagrįstumo klausimą gali dalyvauti sulaikytasis asmuo, tačiau teisėjas gali priimti sprendimą ir sulaikytajam nedalyvaujant

Sulaikytasis asmuo ... turi teisę apskūsti teisėjo sprendimą aukštesniajam teisėjui.

... Aukštesniojo teisėjo sprendimas yra galutinis ir negali būti apskūstas

Su prokuroro sankcija, patvirtinta teisėjo, asmuo gali būti sulaikomas ne ilgiau kaip du mėnesius

Nuo 1996 m. birželio 21 dienos suėmimą gali paskirti tik teismas ar teisėjas.

104 straipsnis (galiojęs iki 1996 m. birželio 21 dienos, 1994 m. liepos 19 dienos įstatymo Nr. I-551 redakcija):

“Suėmimas kaip kardomoji priemonė taikomas tik teismo nutartimi, teisėjo nutarimu arba prokuroro sankcija bylose dėl nusikaltimų, už kuriuos įstatymas numato laisvės atėmimo bausmę daugiau kaip vieneriems metams

Bylose dėl nusikaltimų, numatytų ... Baudžiamojo kodekso ... 105 [nužudymas sunkinančiomis aplinkybėmis] ... straipsniuose ... suėmimas kaip kardomoji priemonė gali būti skiriamas vien tik dėl nusikaltimų pavojingumo

Sprenddamas suėmimo sankcionavimo klausimą, prokuroras privalo ... reikiamais atvejais pats apklausti įtariamąjį ar kaltinamąjį”

104¹ straipsnis (galiojęs nuo 1996 m. birželio 21 dienos iki 1998 m. birželio 24 dienos):

“...suiimtą asmenį ne vėliau kaip per 48 valandas... pristato teisėjui... . Teisėjas privalo... asmenį apklausti dėl suėmimo pagrįstumo. Suiimtojo asmens apklausoje gali dalyvauti prokuroras ir gynėjas. Apklauses suimtąjį asmenį, teisėjas gali palikti nutartį paskirti kardomąjį kalinimą (suėmimą) galioti toliau, nustatydamas konkretų suėmimo terminą, pakeisti ar panaikinti kardomąją priemonę. ...

Perdavus bylą į teismą, pakeisti ar panaikinti kardomąjį kalinimą gali teismas...”

Pakeistas 104¹ straipsnis (įsigaliojęs 1998 m. birželio 24 dieną) numato, kad prokuroras ir gynėjas privalo dalyvauti pirmoje teisminėje sulaikyto asmens apklausoje, jeigu teisėjas nenusprendžia kitaip. Pakeistoji nuostata taip pat leidžia teismui pratęsti kardomojo kalinimo (suėmimo) terminą prieš jam pasibaigiant.

106 straipsnio 3 dalis (galiojusi nuo 1996 m. birželio 21 dienos iki 1998 m. birželio 24 dienos):

“Kardomojo kalinimo (suėmimo) termino pratęsimo klausimui spręsti [parengtinio tyrimo stadijoje]... teisėjas privalo surengti posėdį, į kurį turi būti šaukiami gynėjas bei prokuroras, o esant būtinumui, - ir suimtasis.”

Pagal 1998 m. birželio 24 dieną įsigaliojusią kodekso redakciją suimto asmens dalyvavimas posėdžiuose dėl kardomosios priemonės yra privalomas.

109¹ straipsnis (galiojęs nuo 1996 m. birželio 21 dienos iki 1998 m. birželio 24 dienos):

“Suimtasis arba jo gynėjas parengtinio tyrimo metu turi teisę paduoti skundą dėl kardomojo kalinimo paskyrimo [apeliacinės instancijos teismui] Skundai nagrinėti gali būti surengtas posėdis, į kurį šaukiami suimtasis su gynėju ar vien tik gynėjas. Prokuroro dalyvavimas tokiam posėdyje yra būtinas.

Apeliacinės instancijos teismo teisėjo priimtas sprendimas yra galutinis ir kasacine tvarka neskundžiamas.

Pakartotinis skundas išsprendžiamas nagrinėjant kardomojo kalinimo terminų pratęsimą.”

Dabartinis 109¹ straipsnis (įsigaliojęs 1998 m. birželio 24 dieną) numato galimybę skųstis aukštesniam teismui bei suimtojo ir jo gynėjo arba tik gynėjo dalyvavimą posėdyje.

226 straipsnio 6 dalis (galiojusi iki 1998 m. birželio 24 dienos):

“Kaltinamojo ir jo gynėjo susipažinimo su baudžiamosios bylos medžiaga laikas neįeina į parengtinio tardymo ir suėmimo trukmės terminus. Jeigu byloje yra keli kaltinamieji, į parengtinio tardymo ir suėmimo trukmės terminus neįeina laikas, per kurį susipažino su bylos medžiaga visi kaltinamieji ir jų gynėjai.”

Nuo 1998 m. birželio 24 dienos šis laikas nebeturi reikšmės sprendimams dėl kardomosios priemonės.

372 straipsnio 4 dalis (galiojusi iki 1999 m. sausio 1 dienos):

“Negali būti skundžiamos teismų priimtos ... nutartys dėl ... kardomosios priemonės paskyrimo, pakeitimo ar panaikinimo...”

36. Kitos bylai reikšmingos dabartinio Baudžiamojo proceso kodekso nuostatos:

52 straipsnio 2 dalies 3 ir 8 punktai bei 58 straipsnio 2 dalies 8 ir 10 punktai atitinkamai numato, kad kaltinamieji ir jų gynėjai turi teisę “pareikšti prašymus” ir “apskųsti kvotėjo, tardytojo, prokuroro ir teismo veiksmus bei sprendimus.”

249 straipsnio 1 dalis:

“Teisėjui vienasmeniškai arba teismui tvarkomajame posėdyje sprendžiant kiekvieno kaltinamojo atidavimo teismui klausimą, turi būti išaiškinamos šios aplinkybės:...

1) ar tinkamai parinkta... kardomoji priemonė...”

250 straipsnio 1 dalis:

“Pripažinęs, kad yra pakankamas pagrindas kaltinamajam atiduoti teismui, teisėjas vienasmeniškai ar teismas tvarkomajame posėdyje turi išspręsti šiuos klausimus...

2) dėl kardomosios priemonės kaltinamajam...”

267 straipsnio 1 dalis:

“Teisiamasis turi teisę:...

3) pareikšti prašymus;...

11) apskųsti teismo nuosprendį ir nutartis.”

277 straipsnis:

“Teismas turi teisę teismo nagrinėjimo metu savo nutartimi parinkti, pakeisti ar panaikinti teisiamajam kardomąją priemonę.”

37. 1996 m. birželio 21 dienos Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimų ir papildymų įstatymas nustatė, kad suėmimą, prokuroro sankcionuotą iki 1996 m. birželio 21 dienos, vėliau pratęsti gali teismas pagal naują procedūrą, reglamentuojančią kardomąjį kalinimą (suėmimą).

III. LIETUVOS IŠLYGA

38. Lietuvos išlyga Konvencijos 5 straipsnio 3 daliai galiojo iki 1996 m. birželio 21 dienos ir numatė:

[Vertimas]

“Konvencijos 5 straipsnio 3 dalies nuostatos neturi įtakos Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 104 straipsnio (pakeisto 1994 m. liepos 19 dienos įstatymu Nr. I-551), numatančio, kad sprendimas suimti asmenis, įtariamus padarius nusikaltimą, gali būti taip suimama ir prokuroro sprendimu (*a decision to detain in custody any persons suspected of having committed a crime may also, by a decision of a prosecutor, be so detained*), veikimui. Ši išlyga galioja vienerius metus po Konvencijos įsigaliojimo Lietuvos Respublikai.”

TEISĖ

I. PAREIŠKĖJO MIRTIS

39. Teismas pažymi pareiškėjo mirties faktą ir jo našlės pageidavimą tęsti jo pradėtą procesą.

40. Komisija nustatė, kad pareiškėjo našlė turi teisėtą interesą tęsti procesą pareiškėjo vardu.

41. Teismas primena, kad, jeigu pareiškėjas miršta bylos dėl suėmimo neteisėtumo nagrinėjimo metu, įpėdiniai arba artimieji giminaičiai iš principo gali tęsti bylą pareiškėjo vardu (žr., *inter alia*, *Kremповskij v. Lithuania* (dec.), no. 37193/97, 1999-04-20). Teismas, kaip ir Komisija, mano, kad pareiškėjo našlė turi teisėtą interesą tęsti bylą vietoj jo.

II. VYRIAUSYBĖS IŠANKSTINIS PRIEŠTARAVIMAS

42. Vyriausybė teigė, kad, pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą šešių mėnesių taisyklę, Teismas negali nagrinėti pareiškėjo skundo dėl prevencinio sulaikymo. Ji teigė, kad pareiškėjo prevencinio sulaikymo tikslai skyrėsi nuo kardomojo kalinimo (suėmimo) tikslų. Be to, prevencinis sulaikymas buvo sankcionuotas pagal kitokią vidaus teisės procedūrą, negu po to sekęs jo kardomasis kalinimas (suėmimas). Kadangi prevencinis sulaikymas baigėsi 1996 m. kovo 14 dieną, o pareiškimas buvo pateiktas 1996 m. gruodžio 30 dieną, tai šis bylos aspektas buvo pateiktas pavėluotai.

43. Komisija laikė, kad, nors pareiškėjo prevencinis sulaikymas ir jo kardomasis kalinimas (suėmimas) vidaus teisės prasme buvo paskirti skirtingais pagrindais, bet nebuvo matomų pareiškėjo statuso pasikeitimo ženklų, kai jo prevencinis sulaikymas buvo pakeistas kardomuoju kalinimu (suėmimu). Komisija laikė, kad taikant Konvencijos 35 straipsnio 1 dalį visas pareiškėjo kalinimo laikotarpis turi būti vertinamas kaip visuma ir kad pareiškėjo skundas dėl jo prevencinio sulaikymo negali būti atmestas dėl šešių mėnesių taisyklės nesilaikymo.

44. Teismas sutinka su Komisijos išvada. Skundai dėl teisinės gynybos priemonės besitęsiančiai situacijai (pvz., kalinimo laikotarpiui) ištaisyti nebuvimo šešių mėnesių terminas, numatytas Konvencijos 35 straipsnio 1 dalyje, prasideda nuo tos situacijos pabaigos, pvz., paleidimo iš įkalinimo (žr., *mutatis mutandis*, 1997-12-01 nutarimą dėl šio pareiškimo priimtinumą). Be to, taikydamas Konvencijos 35 straipsnio 1 dalį, Teismas, nebūdamas perdėtai formalus, dažnai atsižvelgia ne vien tik į tai, kaip situacija atrodo (žr., *inter alia*, *Guzzardi v. Italy*, no. 7367/76, 1980-11-06, Series A no. 39, p.26, § 72).

Nors 1996 m. kovo 14 dieną pareiškėjo prevencinis sulaikymas pagal Baudžiamojo proceso kodekso 50¹ straipsnį buvo pakeistas kardomuoju kalinimu (suėmimu) pagal Baudžiamojo proceso kodekso 104 straipsnį, šis įstatyminio pagrindo pakeitimas nepaveikė pareiškėjo situacijos, nes jis nebuvo nei perkeltas į kitą kamerą ar kalėjimą, nei pristatytas kompetentingai teisinei institucijai, kad būtų informuotas apie pakeitimą. Todėl Teismas mano, kad taikant šioje byloje šešių mėnesių taisyklę visas pareiškėjo kalinimo laikotarpis turi būti vertinamas kaip visuma.

Kadangi pareiškėjui 1996 m. gruodžio 30 dieną, kai jis pateikė šį pareiškimą, vis dar buvo taikomas kardomasis kalinimas (suėmimas), dėl kurio jis skundėsi, byla negali būti atmesta kaip pateikta pavėluotai.

45. Todėl Teismas atmeta išankstinį Vyriausybės prieštaravimą.

III. DĖL KONVENCIJOS 5 STRAIPSNIO 1 DALIES PAŽEIDIMO

46. Pareiškėjas skundėsi, kad jo kalinimas pažeidė Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį, kurios bylai reikšminga dalis numato:

“1. Kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą. Niekam laisvė negali būti atimta kitaip, kaip šiais atvejais, ir įstatymo nustatyta tvarka: ...

c) kai jis teisėtai sulaikomas ar suimamas, kad būtų pristatytas kompetentingai teismo institucijai, pagrįstai įtariant jį padarius nusikaltimą ar kai pagrįstai manoma, jog būtina neleisti padaryti nusikaltimo, arba manoma, jog jis, tokį nusikaltimą padaręs, gali pabėgti; ...”

1. *Prevencinis sulaikymas*

47. Pareiškėjas skundėsi, kad jo prevencinis sulaikymas nuo 1996 m. vasario 8 dienos iki 1996 m. kovo 14 dienos buvo nesuderinamas su Konvencijos 5 straipsnio 1 dalimi. Konkrečiai, tokiam suėmimui nebuvo pagrindo, nes tuo metu jam [pareiškėjui] nebuvo iškelta baudžiamoji byla. Be to, nebuvo nusikaltimų, nuo kurių padarymo jis turėjo būti sulaikytas.

48. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjo prevencinis sulaikymas buvo suderinamas su Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies c punktu, nes anksčiau galiojusi Baudžiamojo proceso kodekso 50¹ straipsnio nuostata leido sulaikymą siekiant užkardyti banditizmo, nusikalstamo susivienijimo ir asmens terorizavimo padarymą.

49. Komisija laikėsi nuomonės, kad pareiškėjo prevencinis sulaikymas nebuvo leistina teisė į laisvę išimtis ir pažeidė Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį.

50. Teismas pastebi, kad laisvė asmeniui gali būti atimta tik siekiant 5 straipsnio 1 dalyje nurodytų tikslų. Pagal 5 straipsnio 1 dalies c punktą asmuo gali būti sulaikytas tik baudžiamosios

bylos kontekste, siekiant pristatyti jį kompetentingai teismo institucijai įtariant jį padarius nusikaltimą (žr., *mutatis mutandis*, *Lawless v. Ireland*, no. 332/57, 1961-07-01, Series A no. 3, pp. 51-52, § 14; *Ciulla v. Italy*, no. 11152/84, 1989-02-22, Series A no. 148, pp. 16-18, §§ 38-41).

51. Todėl Teismas mano, kad toks prevencinis sulaikymas kaip šioje byloje nėra leidžiamas pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies c punktą, nes Baudžiamojo proceso kodekso 50¹ straipsnio neatitinka jokia 5 straipsnio 1 dalies nuostata.

52. Todėl šiuo aspektu buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis.

2. *Kardomasis kalinimas (suėmimas) nuo 1996 m. birželio 4 dienos iki liepos 31 dienos*

53. Toliau pareiškėjas skundėsi, kad nuo 1996 m. birželio 4 dienos iki liepos 31 dienos nebuvo galiojančio sprendimo pagal vidaus teisę ar kitokio teisėto pagrindo jo kardomajam kalinimui (suėmimui), tuo pažeidžiant 5 straipsnio 1 dalį.

54. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjo kardomasis kalinimas (suėmimas) šiuo laikotarpiu buvo pateisinamas pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį dėl pagrįsto įtarimo, kad jis [pareiškėjas] įvykdė nužudymą. Pagal tuo metu galiojusią Baudžiamojo proceso kodekso 226 straipsnio 6 dalį, nereikėjo jokio sprendimo pagal vidaus teisę, kad būtų pateisintas tas suėmimo laikotarpis, per kurį pareiškėjas ir kiti kaltinamieji susipažino su byla. Vyriausybės nuomone, ši nuostata leido laikyti pareiškėją suimtą iki 1996 m. birželio 21 dienos. Be to, Vyriausybė teigė, kad Lietuvos teisė reikalavo nustatyti konkretų suėmimo terminą tik parengtinio tyrimo stadijoje, o teismo nagrinėjimo metu teismas galėjo tik paskirti, pakeisti arba panaikinti kardomąjį kalinimą (suėmimą) (tuometinio Baudžiamojo proceso kodekso 104¹ straipsnis, 249 straipsnio 1 dalis ir 250 straipsnio 1 dalis). Todėl pareiškėjo suėmimas nuo 1996 m. birželio 24 dienos buvo pateisintas to fakto, kad byla buvo perduota Panevėžio apygardos teismui, kuris po to neturėjo pratęsti pareiškėjo suėmimo termino ar kitaip jį įteisinti.

55. Komisija nusprendė, kad pareiškėjo suėmimas nuo 1996 m. birželio 4 dienos iki liepos 31 dienos nebuvo sankcionuotas jokių galiojančių sprendimų pagal vidaus teisę ar kitokiu “teisėtu” pagrindu, tuo pažeidžiant Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį.

56. Teismas kartoja, kad pasakymai “teisėtai” ir “įstatymo nustatyta tvarka” 5 straipsnio 1 dalyje iš esmės nukreipia atgal į nacionalinę teisę ir įtvirtina pareigą laikytis jos materialinių ir procesinių normų.

Tačiau suėmimo “teisėtumas” pagal vidaus teisę ne visada yra lemiamas elementas. Teismas papildomai turi įsitikinti, kad nagrinėjamu laikotarpiu suėmimas buvo suderinamas su Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies tikslu, t.y. užkirsti kelią savavališkam asmenų laisvės atėmimui.

Be to, Teismas turi įsitikinti, ar pati vidaus teisė atitinka Konvenciją, įskaitant joje išreikštus ar implikuotus bendruosius principus. Dėl pastarojo punkto Teismas pabrėžia, kad, kai tai susiję su laisvės atėmimu, ypatingai svarbu laikytis bendrojo teisinio aiškumo principo. Todėl labai svarbu, kad laisvės atėmimo sąlygos pagal vidaus teisę būtų aiškiai apibrėžtos ir kad pačios teisės taikymo pasekmės būtų įmanoma numatyti tam, kad tokiu būdu ji [vidaus teisė] atitiktų Konvencijos nustatytą “teisėtumo” standartą, kuris reikalauja, kad visa teisė būtų pakankamai tiksli ir leistų asmeniui – esant reikalui, gavus atitinkamą patarimą – numatyti, kiek tai yra įmanoma tomis aplinkybėmis, pasekmės, kurias gali sukelti konkretus veiksmas (žr. *Baranowski v. Poland*, no. 28358/95, 2000-03-28, §§ 50-52).

57. Grįžtant prie šios bylos aplinkybių, Teismas pažymi, kad šalys sutinka, jog nuo 1996 m. birželio 4 dienos iki liepos 31 dienos nebuvo teisėjo ar prokuroro sprendimo, sankcionuojančio pareiškėjo suėmimą. Todėl atrodo, kad tas suėmimo laikotarpis buvo nesuderinamas su tuo metu galiojusia vidaus teise (Baudžiamojo proceso kodekso 10 ir 104 straipsniais iki 1996 m. birželio 21 dienos bei Kodekso 10 ir 104¹ straipsniais po 1996 m. birželio 21 dienos).

58. Tačiau Vyriausybė teigė, kad dalį šio laikotarpio pareiškėjas buvo laikomas suimtas pagal anksčiau galiojusią Baudžiamojo proceso kodekso 226 straipsnio 6 dalį, kol jis ir kiti kaltinamieji susipažino su bylos medžiaga.

59. Teismas pažymi, kad prokuroro 1996 m. birželio 13 dienos raštas (§ 16 tekste), Seimo kontrolieriaus 1996 m. lapkričio 21 dienos sprendimas (§ 23 tekste), Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininko 1996 m. gruodžio 30 dienos raštas (§ 27 tekste) ir atsakovės Vyriausybės atsakymai Teismui (§ 54 tekste) pateikia tris skirtingus atsakymus į klausimą, kuriai pareiškėjo suėmimo daliai buvo taikoma anksčiau galiojusi Baudžiamojo proceso kodekso 226 straipsnio 6 dalis, dėl ko pareiškėjo suėmimas tariamai galėjo būti pateisinamas ta nuostata iki 1996 m. birželio 4, 14 arba 21 dienos. Teismas nemano esant reikalinga išspręsti šį prieštaravimą, susijusį su praktinėmis anksčiau galiojusios Baudžiamojo proceso kodekso 226 straipsnio 6 dalies pasekmėmis, nes buvo parodyta, kad ji yra pakankamai neapibrėžta, kad sukeltų painiavą net kompetentingose valstybės valdžios institucijose. Todėl ji buvo nesuderinama su “teisėtumo” reikalavimais pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį. Be to, nurodyta nuostata leido suėmimą remiantis dalykais, visiškai svetimais 5 straipsnio 1 daliai.

Iš to seka, kad pareiškėjo laisvės atėmimas remiantis anksčiau galiojusia Baudžiamojo proceso kodekso 226 straipsnio 6 dalimi neatitiko įstatymų nustatytos tvarkos Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies prasme.

60. Toliau Vyriausybė teigė, kad nuo 1996 m. birželio 24 dienos pareiškėjo suėmimas buvo pateisintas tuo faktu, kad byla buvo perduota apygardos teismui. Pagal Vyriausybės pateiktą tuo metu galiojusios vidaus teisės interpretaciją, po to teismas nebeturėjo pratęsti pareiškėjo suėmimo termino ar kitaip jį įteisinti.

61. Tačiau Teismas mano, kad Vyriausybės argumentas nenusveria reikalavimo, kad pareiškėjo suėmimas turi būti pagrįstas galiojančiu sprendimu dėl suėmimo, tačiau laikotarpiui nuo 1996 m. birželio 4 dienos iki liepos 31 dienos tokio sprendimo nebuvo.

62. Be to, Teismas primena, kad praktika laikyti asmenį suimtą be konkretaus teisinio pagrindo, bet dėl aiškių normų, reglamentuojančių suimtojo padėtį, stokos, kai asmeniui gali būti atimta laisvė neribotam laikotarpiui be teisminės sankcijos, yra nesuderinama su teisinio aiškumo ir apsaugos nuo savavališkumo principais, kurie yra bendras Konvencijos ir teisės viršenybės koncepcijos bruožas (žr. minėtą sprendimą *Baranowski* byloje, §§ 54-57).

63. Teismas pastebi, kad tas faktas, jog 1996 m. birželio 24 dieną byla buvo perduota apygardos teismui, nepaaiškino klausimo, ar – ir jei taip, tai kokiomis sąlygomis – pareiškėjo suėmimas, kuris parengtinio tyrimo stadijoje buvo paskirtas ribotam laikui, galėjo būti tęsiamas teisinio nagrinėjimo metu.

Iš to seka, kad pareiškėjo suėmimas remiantis tuo faktu, kad byla buvo perduota teismui, pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį nesudarė “teisėto” pagrindo pareiškėjo kardomajam kalinimui (suėmimui) tęsti.

Reziumė: laikotarpiui nuo 1996 m. birželio 4 dienos iki liepos 31 dienos nebuvo galiojančio pagal vidaus teisę sprendimo ar kitokio “teisėto” pagrindo pareiškėjo kardomajam kalinimui (suėmimui) pateisinti.

64. Taigi šio laikotarpio atžvilgiu buvo pažeista 5 straipsnio 1 dalis.

3. *Kardomasis kalinimas (suėmimas) nuo 1996 m. liepos 31 dienos iki spalio 16 dienos*

65. Pareiškėjas taip pat skundėsi, kad 1996 m. liepos 31 dienos tvarkomajame posėdyje apygardos teismas pagal Baudžiamojo proceso kodekso 104¹ straipsnį padarė klaidą, kai nusprendė pareiškėjo “kardomąją priemonę palikti nepakeistą”. Pareiškėjo nuomone, jo kardomojo kalinimo (suėmimo) terminas pasibaigė 1996 m. birželio 4 dieną, o apygardos teismas nei paskyrė naują kardomąją priemonę, nei nurodė, kokios rūšies kardomąją priemonę jis siekė sankcionuoti. Pareiškėjo nuomone, kardomasis kalinimas (suėmimas) jam buvo pritaikytas teisėtu teismo

sprendimu tik 1996 m. spalio 16 dieną, kai apygardos teismas nurodė, kad pareiškėjas paliekamas suimtas. Todėl nuo 1996 m. liepos 31 dienos iki spalio 16 dienos laisvė jam buvo atimta pažeidžiant vidaus teisėje nustatytą procedūrą.

66. Vyriausybė teigė, kad 1996 m. liepos 31 dienos sprendimu apygardos teismas sankcionavo pareiškėjo kardomąjį kalinimą (suėmimą) pagal vidaus teisės reikalavimus.

67. Komisija laikė, kad pareiškėjo suėmimas nuo 1996 m. liepos 31 dienos iki spalio 16 dienos buvo sankcionuotas įstatymo nustatyta tvarka, nepažeidžiant Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies.

68. Teismas primena, kad 5 straipsnio 1 dalis reikalauja, *inter alia*, kad suėmimas būtų suderinamas su vidaus teise. Kaip pareiškė Teismas minėtame *Baranowski* sprendime (§ 50), “nors paprastai aiškinti ir taikyti vidaus teisę pirmiausia turi nacionalinės valdžios institucijos, būtent teismai, tačiau kitaip yra tais atvejais, kai, kaip pagal 5 straipsnio 1 dalį, tos teisės nesilaikymas sukelia Konvencijos pažeidimą. Tokiais atvejais Teismas gali ir turi turėti tam tikrą galią peržiūrėti, ar buvo laikomasi nacionalinės teisės”.

Suėmimo laikotarpis iš principo yra “teisėtas”, jeigu jis grindžiamas teismo sprendimu. Netgi sprendimo dėl suėmimo defektai nebūtinai padaro jį [sprendimu] grindžiamą suėmimo laikotarpį neteisėtą 5 straipsnio 1 dalies prasme (žr. *Benham v. the United Kingdom*, no. 19380/92, 1996-06-10, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-III, pp. 753-754, §§ 42-47; *Visockas v. Lithuania* (dec), no. 49107/99, 2000-01-06; *Kamantauskas v. Lithuania* (dec.), no. 45012/98, 2000-02-29).

69. Teismas pastebi, kad pareiškėjas neginčijo to fakto, jog 1996 m. liepos 31 dieną tvarkomajame posėdyje apygardos teismas veikė pagal savo kompetenciją, nes pagal Baudžiamojo proceso kodekso 10, 104¹ straipsnius, 249 straipsnio 1 dalį ir 250 straipsnio 1 dalį jis galėjo priimti tinkamą sprendimą dėl pareiškėjo suėmimo.

Savo sprendime apygardos teismas iš tikrųjų nepasakė, kad jis “paskiria” naują kardomąją priemonę ir nenurodė, kokios rūšies kardomąją priemonę “palikti nepakeistą”, nors pareiškėjo suėmimo terminas pasibaigė 1996 m. birželio 4 dieną. Tačiau, atsižvelgiant į kontekstą, apygardos teismo sprendimo reikšmė – t.y., kad pareiškėjas turi likti suimtas, – turėjo būti aiški visiems, dalyvavusiems 1991 m. liepos 31 dienos posėdyje, įskaitant pareiškėjo advokatą.

Teismas neranda, kad apygardos teismas būtų veikęs nesąžiningai arba kad jis būtų neteisingai pritaikęs bylai reikšmingus vidaus įstatymus.

Todėl nebuvo nustatyta, kad 1996 m. liepos 31 dienos sprendimas dėl suėmimo buvo negaliojantis pagal vidaus teisę arba kad po to sekęs suėmimas buvo neteisėtas 5 straipsnio 1 dalies prasme.

70. Taigi pareiškėjo kardomojo kalinimo (suėmimo) laikotarpio nuo 1996 m. liepos 31 dienos iki spalio 16 dienos atžvilgiu nebuvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis.

IV. DĖL KONVENCIJOS 5 STRAIPSNIO 3 DALIES PAŽEIDIMO

71. Pareiškėjas teigė, kad buvo pažeista 5 straipsnio 3 dalis, kuri skelbia:

“Kiekvienas sulaikytasis arba suimtas pagal šio straipsnio 1 dalies c punkto nuostatas turi būti skubiai pristatytas teisėjui ar kitam pareigūnui, kuriam įstatymas yra suteikęs teisę vykdyti teismines funkcijas, ir turi teisę į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką arba teisę būti paleistas proceso metu. Paleidimas gali būti sąlygojamas garantijų, kad jis atvyks į teismą.”

1. *Skubus pristatymas teisėjui ar kitam pareigūnui*

72. Pareiškėjas teigė, kad jis nebuvo pristatytas tinkamam pareigūnui nuo jo sulaikymo momento 1996 m. vasario 8 dieną iki 1996 m. spalio 14 dienos. Jis teigė, kad per pradinį jo kalinimo laikotarpį, nuo 1996 m. vasario 8 dienos iki 1996 m. birželio 21 dienos, jis nebuvo pristatytas teisėjui ar prokurorui, o po 1996 m. birželio 21 dienos, kai įsigaliojo Baudžiamojo proceso kodekso

pakeitimai, jis nebuvo skubiai pristatytas teisėjui. Pareiškėjo nuomone, Lietuvos išlyga 5 straipsnio 3 daliai buvo negaliojanti ir nepaveikė jo teisės būti skubiai pristatytam tinkamam pareigūnui.

73. Vyriausybė teigė, kad Lietuvos išlyga 5 straipsnio 3 daliai faktiškai atėmė iš pareiškėjo teisę būti skubiai pristatytam tinkamam pareigūnui, prieš nustojant jai galioti 1996 m. birželio 21 dieną, ir kad po to teisė, numatyta 5 straipsnio 3 dalyje, išnyko, nes ji taikoma tik pradiniam laisvės atėmimui.

74. Komisija iš esmės sutiko su Vyriausybe ir nerado 5 straipsnio 3 dalies pažeidimo.

75. Teismas pirmiausia pažymi, kad nuo jo sulaikymo 1996 m. vasario 8 dieną momento iki 1996 m. kovo 14 dienos pareiškėjas buvo kalinamas prevencinio sulaikymo, kuriam netaikomas Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies c punktas (§§ 51-52 tekste), tvarka. Todėl garantija, kad pareiškėjas būtų skubiai pristatytas tinkamam pareigūnui pagal 5 straipsnio 3 dalį jo prevenciniam sulaikymui nebuvo taikoma.

76. Pareiškėjo kardomasis kalinimas (suėmimas) 5 straipsnio 1 dalies c punkto prasme buvo sankcionuotas 1996 m. kovo 14 dieną. Todėl Teismas nagrinės skundą nuo tos dienos.

77. Antra, Teismas pažymi, kad nuo 1996 m. kovo 14 dienos iki 1996 m. spalio 14 dienos pareiškėjas liko suimtas nepristačius jo pareigūnui Konvencijos 5 straipsnio 3 dalies prasme. Todėl reikia išnagrinėti, kokios yra Lietuvos išlygos pasekmės šiam laikotarpiui.

78. Teismas remiasi Konvencijos 57 straipsniu, kuris skelbia:

“1. Kiekviena valstybė, pasirašydama šią Konvenciją arba deponuodama ratifikacinius raštus, gali padaryti išlygą dėl tam tikros Konvencijos nuostatos, jei kuris nors tuo metu jos teritorijoje galiojantis įstatymas neatitinka tos nuostatos. Bendro pobūdžio išlygos pagal šį straipsnį neleidžiamos.

2. Kiekvienoje pagal šį straipsnį padarytoje išlygoje glaustai išdėstomas atitinkamas įstatymas.”

79. Teismas kartoja, kad “bendro pobūdžio” išlygų draudimo tikslas yra užtikrinti, kad jos nebūtų suformuluotos tokiais terminais, kurie yra per daug neapibrėžti ar platūs, kad būtų įmanoma nustatyti jų tikslią reikšmę ir apimtį (žr. *Belilos v. Switzerland*, no. 10328/83, 1988-04-29, Series A no. 132, p. 26, § 55).

80. Nagrinėjamoji Lietuvos išlyga galiojo iki 1996 m. birželio 21 dienos ir Konvencijos 5 straipsnio 3 dalies atžvilgiu skelbė, kad prokuroras gali sankcionuoti asmens kardomąjį kalinimą (suėmimą) pagal tuometinį Baudžiamojo proceso kodekso 104 straipsnį (§ 38 tekste).

81. Teismas, kaip ir Komisija, pastebi, kad lingvistiniai išlygos defektai nepadarė neįmanoma nustatyti jos reikšmę ir apimtį. Išlyga pakankamai aiškiai nurodė Konvencijos 5 straipsnio 3 dalį ir šiuo požiūriu reikšmingą vidaus teisės nuostatą, leidžiančią prokurorui priimti sprendimą. Teismas daro išvadą, kad išlyga buvo pakankamai aiški ir tiksli, kad atitiktų Konvencijos 57 straipsnio reikalavimus.

82. Todėl tai, kad pareiškėjas nebuvo pristatytas tinkamam pareigūnui, kai buvo paskirtas jo kardomasis kalinimas (suėmimas), negalėjo sudaryti Konvencijos 5 straipsnio 3 dalies pažeidimo tol, kol išlyga galiojo.

83. Lieka išnagrinėti, ar pareiškėjas įgijo teisę būti skubiai pristatytas tinkamam pareigūnui po to, kai išlyga nustojo galioti 1996 m. birželio 21 dieną.

84. Teismas mano, kad Konvencijos 5 straipsnio 3 dalies žodžių “skubiai pristatytas” aiškinimas implikuoja, jog teisė būti pristatytam tinkamam pareigūnui yra susijusi su laiku, kai asmeniui yra pirmą kartą atimama laisvė pagal 5 straipsnio 1 dalies c punktą. Todėl Susitariančiųjų Valstybių išipareigojimas pagal 5 straipsnio 3 dalį apsiriboja suimto asmens skubiu pristatymu tinkamam pareigūnui toje pradinėje stadijoje, nors Konvencijos 5 straipsnio 4 dalis tam tikrais atvejais gali reikalauti, kad asmuo vėliau būtų pristatytas teisėjui, kad galėtų efektyviai ginčyti savo suėmimo, kai jis trunka ilgą laiką, teisėtumą (žr., *mutatis mutandis*, Europos Žmogaus Teisių Komisijos raportą *Trzaska v. Poland*, no. 25792/94, 1998-05-19, §§ 71-81).

85. Išlyga pagal Konvencijos 57 straipsnį būtų beprasmiška, jeigu nustojus jai galioti iš valstybės būtų reikalaujama retrospektyviai užtikrinti teisę laikotarpio, kuriam buvo taikoma išlyga, atžvilgiu.

86. Vertinant šios bylos faktus, išlyga 5 straipsnio 3 daliai nustojo galioti 1996 m. birželio 21 dieną. Tuo metu pareiškėjui kardomasis kalinimas (suėmimas) buvo taikomas nuo 1996 m. kovo 14 dienos, t.y. daugiau kaip tris mėnesius. Todėl 1996 m. birželio 21 dieną bet kokia “skubumo” sąvoka jau negalėjo būti taikoma (žr., *mutatis mutandis*, *Assenov and Others v. Bulgaria*, no. 24760/94, 1998-10-28, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VIII, p. 3299, § 147).

Iš to seka, kad nustojus galioti išlygai Lietuva nebeturėjo pareigos skubiai pristatyti pareiškėją tinkamam pareigūnui. Todėl po to, kai išlyga nustojo galioti, pagal Konvencijos 5 straipsnio 3 dalį nauja pareiga negalėjo atsirasti.

87. Todėl šiuo požiūriu Konvencijos 5 straipsnio 3 dalis nebuvo pažeista.

2. *Suėmimo trukmė*

88. Pareiškėjas taip pat teigė, kad Konvencijos 5 straipsnio 3 dalis buvo pažeista, nes visa suėmimo trukmė – 16 mėnesių ir viena diena – buvo per ilga. Konkrečiai jis teigė, kad valdžios institucijos nesiėmė tinkamų procesinių veiksmų jo prevencinio sulaikymo metu. Taip pat jis teigė, kad valdžios institucijos veikė per lėtai tiek parengtinio tyrimo metu, tiek per teisminį nagrinėjimą, kurio metu buvo nereikalingų procesinių ginčų ir byla buvo stabdoma papildomiems tyrimo veiksams atlikti. Pareiškėjas darė išvadą, kad jo suėmimo trukmė negalėjo būti pateisinta Konvencijos 5 straipsnio 3 dalies prasme.

89. Vyriausybė teigė, kad laikotarpis, į kurį turėtų būti atsižvelgiama, prasidėjo 1996 m. kovo 14 dieną ir baigėsi 1997 m. birželio 9 dieną. Ji pastebėjo, kad tokiu būdu Konvencijos 5 straipsnio 3 dalies tikslais pareiškėjas buvo laikomas suimtas 14 mėnesių ir 26 dienas. Vyriausybė pabrėžė, kad ši byla buvo susijusi su kaltinimu nužudymu sunkinančiomis aplinkybėmis ir kad kartu su pareiškėju byloje kaltinimai buvo pateikti trims policininkams. Tą faktą, kad byla buvo sudėtinga faktine ir teisine prasme, patvirtino ir poreikis du kartus sustabdyti teisminį nagrinėjimą, kol bus surinkti papildomi įrodymai. Vyriausybės nuomone, pareiškėjo suėmimas buvo sankcionuotas ne vien byloje surinktų įrodymų svarumo ir nusikaltimo sunkumo pagrindu, bet ir dėl pavojaus, kad pareiškėjas gali “kliudyti nustatyti tiesą”. Vyriausybė laikė, kad visa kardomojo kalinimo (suėmimo) trukmė neviršijo “įmanomai trumpiausio laiko”, nurodyto Konvencijos 5 straipsnio 3 dalyje.

90. Komisija laikėsi nuomonės, kad, kiek tai susiję su šiuo skundu, 5 straipsnio 3 dalis buvo pažeista dėl to, kad valdžios institucijos, sankcionuodamos pareiškėjo kardomąjį kalinimą (suėmimą), nepateikė reikšmingų ir pakankamų priežasčių.

91. Teismas pirmiausia turi nustatyti nagrinėtiną laikotarpį. Teismas padarė išvadą, kad pareiškėjo prevencinis sulaikymas nuo 1996 m. vasario 8 dienos iki kovo 14 dienos nepatenka į 5 straipsnio 1 dalies c punkto veikimo sferą ir kad šiam laikotarpiui netaikoma 5 straipsnio 3 dalis (51, 52 ir 75 punktai). Tačiau, siekdamas įvertinti, ar suėmimo laikotarpio trukmė yra priimtina, Teismas gali atsižvelgti į tą jo dalį, kuri pati savaime yra už jo kompetencijos ribų (žr. *Mitap and Müftüoğlu v. Turkey* (dec.), nos. 15530-89, 15531/89, *Decisions and Reports* 72, p.169).

92. Pareiškėjo kardomasis kalinimas (suėmimas) truko nuo 1996 m. kovo 14 dienos iki 1997 m. birželio 9 dienos, t.y. 14 mėnesių ir 26 dienas. Todėl Teismas įvertins pareiškėjo suėmimo trukmės priimtinumą šio laikotarpio pagrindu. Jis taip pat atsižvelgs į tai, kad iki to momento, kai pareiškėjo kardomasis kalinimas (suėmimas) buvo sankcionuotas, jis [pareiškėjas] buvo laikomas suimtas daugiau kaip mėnesį, nuo 1996 m. vasario 8 dienos.

93. Teismas kartoja, kad suėmimo trukmės priimtumas turi būti įvertinamas kiekvienoje byloje atsižvelgiant į konkrečias jos savybes. Besitęsiantis suėmimas konkrečioje byloje gali būti pateisintas tik esant aiškioms tikro viešojo intereso apraiškoms, kuris [interesas], įvertinus nekaltumo prezumpciją, nusveria teisę į laisvę.

Pareiga išnagrinėti aplinkybes, įrodančias ar paneigiančias tokio imperatyvaus intereso buvimą, ir išdėstyti jas sprendimuose dėl prašymų paleisti iš suėmimo pirmiausia tenka nacionalinėms teisminėms institucijoms. Iš esmės šiuose sprendimuose pateiktų priešasčių ir pareiškėjo skunduose nurodomų faktų pagrindu Teismas turi nuspręsti, ar buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 3 dalis.

Pagrįsto įtarimo, kad sulaikytas asmuo padarė nusikaltimą, buvimas yra būtina (*sine qua non*) besitęsiančio suėmimo teisėtumo sąlyga, bet praėjus tam tikram laiko tarpui ji nebėra pakankama. Tada Teismas privalo nustatyti, ar kiti teisminių institucijų pateikti pagrindai buvo “reikšmingi” ir “pakankami”, kad toliau pateisintų laisvės atėmimą (žr., *inter alia*, *Punzelt v. the Czech Republic*, no. 31315/96, 2000-04-25, § 73).

94. Pagal šios bylos faktus, vienintelės prokuratūros institucijų nurodytos pareiškėjo kardomojo kalinimo (suėmimo) priežastys buvo nusikaltimo sunkumas (§ 12 tekste) ir byloje surinktų įrodymų prieš jį svarumas (§ 15 tekste). Apygardos teismas nepateikė jokių priešasčių, pateisinančių besitęsiantį kardomąjį kalinimą (suėmimą) (§§ 19 ir 21 tekste).

Teismas mano, kad įtarimas, jog pareiškėjas įvykdė nužudymą, iš pradžių galėjo pateisinti jo suėmimą, bet jis negalėjo būti “reikšmingas ir pakankamas” pagrindas laikyti jį suimtą beveik 15 mėnesių, ypač kai šio įtarimo nepagrįstumą įrodė teismas, išteisinęs pareiškėją. Iš to seka, kad pareiškėjo suėmimo trukmė buvo per ilga.

95. Taigi šiuo aspektu buvo pažeista 5 straipsnio 3 dalis.

V. DĖL KONVENCIJOS 5 STRAIPSNIO 4 DALIES PAŽEIDIMO

96. Pareiškėjas taip pat teigė, kad buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 4 dalis, kuri skelbia:

“Kiekvienas asmuo, kuriam atimta laisvė jį sulaikius ar suėmus, turi teisę kreiptis į teismą, kad šis greitai priimtų sprendimą dėl kalinimo ir, jeigu asmuo kalinamas neteisėtai, nuspręstų jį paleisti.”

97. Pareiškėjas skundėsi, kad jis negalėjo ginčyti savo kardomojo kalinimo (suėmimo) teisėtumo dėl įstatyminio draudimo skusti teismo sprendimus, sankcionuojančius jo kardomąjį kalinimą (suėmimą).

98. Vyriausybė teigė, kad vidaus teisė suteikė pareiškėjui pakankamą galimybę ginčyti jo suėmimo teisėtumą, kurį apygardos teismas peržiūrėjo 1996 m. liepos 31 dienos ir spalio 14-16 dienų posėdžiuose.

99. Komisija buvo tos nuomonės, kad pareiškėjui nebuvo suteikta galimybė ginčyti jo kardomojo kalinimo (suėmimo) suderinamumą su vidaus teisės materialinėmis ir procesinėmis normomis, tuo pažeidžiant 5 straipsnio 4 dalį.

100. Teismas primena, kad Konvencijos 5 straipsnio 4 dalis suteikia sulaikytiems ar suimtiems asmenims teisę į procesinių ir materialinių sąlygų, kurios yra esminės jų laisvės atėmimo “teisėtumui” Konvencijos prasme, peržiūrėjimą. Tai reiškia, kad kompetentingas teismas turi išnagrinėti ne tik ar buvo laikomasi vidaus teisės procesinių normų, bet ir įtarimo, kuriuo grindžiamas sulaikymas, pagrįstumą bei tikslo, kurio siekiama sulaikymu ir jį sekančiu suėmimu, teisėtumą (žr. *Brogan and Others v. the United Kingdom*, nos. 11209/84, 11234/84, 11386/85, 1988-11-29, Series A, no. 145-B, pp. 34-35, § 65).

Konvencijos 5 straipsnio 4 dalis neužtikrina teisės skusti sprendimus, kuriais skiriamas ar pratęsiamas suėmimas, kadangi nuostatoje kalbama apie teisę “kreiptis į teismą”, o ne skusti. Iš principo vieno organo įsikišimas atitinka Konvencijos 5 straipsnio 4 dalies reikalavimus su sąlyga, kad taikoma procedūra yra teismo pobūdžio ir suteikia individui garantijas, atitinkančias laisvės atėmimo rūšį (žr., *mutatis mutandis*, *De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium*, nos. 2832/66, 2835/66, 2899/66, 1971-06-18, Series A, no. 12, p. 40-41, § 76).

101. Teismas pažymi, kad apygardos teismas savo sprendimuose, sankcionuojančiuose pareiškėjo kardomąjį kalinimą, nedarė nuorodos į pareiškėjo nusiskundimus dėl jo suėmimo neteisėtumo (§§

19 ir 21 tekste). Be to, Apeliacinis teismas ir Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkas pripažino, kad pareiškėjo suėmimo teisėtumo klausimas buvo atviras, bet neišnagrinėjo pareiškėjo skundų, remdamiesi tuo metu buvusiu įstatyminiu draudimu (§§ 25 ir 27 tekste).

Pareiškėjo pareikštas civilinis ieškinys kalėjimo administracijai nėra reikšmingas Konvencijos 5 straipsnio 4 dalies prasme, nes civiliniai teismai nebuvo kompetentingi paleisti pareiškėją, kaip galėtų reikalauti ta nuostata. Bet kokių atveju, nagrinėdami pareiškėjo civilinį ieškinį, teismai tik patikrino, ar buvo formalios nutartys, sankcionuojančios suėmimą, nenagrinėdami šių nutarčių pagrindu paskirto suėmimo teisėtumo (§ 29 tekste).

Iš to seka, kad pareiškėjui nebuvo užtikrinta teisė ginčyti procesines ir materialines sąlygas, esmines jo kardomojo kalinimo (suėmimo) teisėtumui,

102. Taigi buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 4 dalis.

VI. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

103. Konvencijos 41 straipsnis numato:

“Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prirėkus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.”

A. Turtinė žala

104. Pareiškėjas siekė gauti 256 878 litų (LTL) kompensaciją už dėl kalinimo prarastus uždarbį ir galimybes. Taip pat jis reikalavo kalėjime būnant išleistų 8 600 LTL papildomam maistui ir 1 500 LTL, sumokėtų už papildomus medikamentus ir vitaminus.

105. Vyriausybė šiuos reikalavimus laikė nepagrįstais.

106. Teismas yra tos nuomonės, kad nėra priežastinio ryšio tarp nustatytų pažeidimų ir nurodomos turtinės žalos (žr., *mutatis mutandis*, cituotus sprendimus byloje *Baranowski v. Poland*, § 81; *Punzelt v. the Czech Republic*, § 103). Todėl jis nemato priežasčių priteisti kokią nors sumą pareiškėjui pagal šį punktą.

B. Neturtinė žala

107. Be to, pareiškėjas reikalavo 191 600 LTL už kalėjime patirtas moralines ir fizines kančias.

108. Vyriausybė laikė, kad nurodoma suma yra per didelė.

109. Teismas pripažįsta, kad pareiškėjas iš tikrųjų patyrė neturtinę žalą, kurią nepakankamai atlygina pažeidimo pripažinimas. Vertindamas teisingumo pagrindais, Teismas priteisia pareiškėjui 60 000 LTL pagal šį punktą.

C. Kaštai ir išlaidos

110. Be to, pareiškėjas reikalavo 85 800 LTL bylinėjimosi išlaidoms vidaus procese ir Konvencijos organuose padengti bei 9 052 LTL jo kelionės išlaidoms vidaus proceso metu padengti.

111. Vyriausybė laikė, kad minėti reikalavimai yra per dideli.

112. Teismas primena, kad kaštai įtraukiami į pagal Konvencijos 41 straipsnį priteisiamą sumą tik jeigu yra nustatyta, kad jie buvo būtini, realiai patirti ir protingo dydžio (žr., *inter alia*, *Nikolova v. Bulgaria* [GC], no. 31195/96, 1999-03-25, § 79, ECHR 1999-II.).

113. Teismas mano, kad pareiškėjo kelionės išlaidos vidaus proceso metu nebuvo patirtos ryšium su jo reikalavimais pagal Konvenciją. Todėl Teismas atsisako priteisti kokią nors sumą šioms išlaidoms padengti.

114. Dėl nurodomo užmokesčio advokatui Teismas pažymi, kad didelė šio užmokesčio dalis buvo susijusi su pareiškėjo gynėba nuo jam pareikštų kaltinimų ir su jo skundais dėl jų [kaltinimų] tariamo neteisingumo, kuriuos Komisija paskelbė nepriimtinais. Šis užmokestis nebuvo būtinos išlaidos, patirtos siekiant atitaisyti Konvencijos pažeidimus, kuriuos Teismas pripažino pagal Konvencijos 5 straipsnio 1, 3 ir 4 dalis. Vertindamas teisingumo pagrindais, Teismas priteisia pareiškėjui 40 000 litų bylinėjimosi kaštams padengti, taip pat bet kokią pridėtinės vertės mokestį, kuris gali būti taikomas.

D. Palūkanos įpareigojimų nevykdymo atveju

115. Pagal Teismo turimą informaciją, įstatymų nustatyta metinė palūkanų norma, taikoma Lietuvoje šio sprendimo priėmimo dieną, yra 9,5 %.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Nustato*, kad pareiškėjo našlė gali tęsti procesą vietoj jo;
2. *Atmeta* išankstinį Vyriausybės prieštaravimą;
3. *Nustato*, kad pareiškėjo prevencinio sulaikymo atžvilgiu buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis;
4. *Nustato*, kad pareiškėjo kardomojo kalinimo (suėmimo) nuo 1996 m. birželio 4 dienos iki 1996 m. liepos 31 dienos atžvilgiu buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis;
5. *Nustato*, kad pareiškėjo kardomojo kalinimo (suėmimo) nuo 1996 m. liepos 31 dienos iki 1996 m. spalio 16 dienos atžvilgiu buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis;
6. *Nustato*, kad tariamai skubiai nepristačius pareiškėjo teisėjui ar kitam pareigūnui nebuvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 3 dalis;
7. *Nustato*, kad dėl pareiškėjo kardomojo kalinimo (suėmimo) trukmės buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 3 dalis;
8. *Nustato*, kad buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 4 dalis;
9. *Nustato*,
 - (a) kad Valstybė atsakovė turi sumokėti pareiškėjui per tris mėnesius tokias sumas;
 - (i) 60 000 (šešiasdešimt tūkstančių) LTL neturtinei žalai atlyginti;
 - (ii) 40 000 (keturiasdešimt tūkstančių) LTL bei bet kokią pridėtinės vertės mokestį, kuris gali būti taikomas, bylinėjimosi kaštams ir išlaidoms padengti;
 - (b) kad nuo minėto trijų mėnesių termino pasibaigimo iki sprendimo įvykdymo turės būti mokamos paprastosios 9,5 % metinės palūkanos;
10. *Atmeta* kitus pareiškėjo reikalavimus dėl teisingo atlyginimo.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2000 m. liepos 31 dieną, remiantis Teismo reglamento 77 straipsnio 2 ir 3 dalimis.

S. DOLLÉ
Kanclerė

J.-P. COSTA
Pirmininkas